

ISSUES OF JOINT FINANCING AND RISK MANAGEMENT OF INTERNATIONAL PROJECTS

Khakimov Akbar Rustamovich

Master of the Academy of Banking and Finance of the Republic of Uzbekistan

Abstract: The article notes that project financing is a method of attracting long-term debt funds for large projects through "financial engineering" based on credit from the cash flow generated by the project itself, without recourse to the borrower, and project financing is long-term individual projects. Research is conducted on the mechanism of attracting funds.

Key words: audit, bank, customer, legislation, organization, risk, finance, demand.

Loyihani moliyalashtirish quyidagi xususiyatlarga ega bo'lgan muayyan tashabbuslarga nisbatan qo'llaniladi:

- loyiha o'z pul oqimlarini yaratadi;
- loyiha uchun alohida jamoa mas'uldir;

Loyiha bir necha yilga mo'ljallangan, ammo amalga oshirish muddati ma'lum va cheklangan.

Bunday loyihalarga misollar: yo'llar, ko'priklar, sanoat korxonolari va, albatta, uy-joy qurilishidir.

Loyihani moliyalashtirish rejalashtirish, xavflarni tahlil qilish va potentsial daromadlarni baholashni talab qiladi. Qoida tariqasida, u quyidagi ko'rsatkichlar bilan tavsiflanadi:

- investitsiya daromadi loyihadan olingan foydadan kelib chiqadi;
- qarz mablag'larining o'z kapitaliga nisbati (moliyaviy leveraj) 70% dan oshadi;
- moliyalashtirish loyiha mulki (er uchastkalari, kompaniya aktsiyalari garovi) bilan ta'minlanadi.

Korporativ

Loyihani moliyalashtirish manbai tashqi investitsiyalarni jalb etmagan holda o'z mablag'lari hisobidan moliyalashtirishdir. Bu kompaniyalarga loyiha ustidan nazoratni saqlab qolish va moliyaviy oqimni yanada moslashuvchan boshqarish imkonini beradi.

Davlat

Davlat muhim ijtimoiy ob'ektlarni amalga oshirishda investor sifatida ishtirok etishi mumkin. Federal yoki shahar hokimiyati yo'llar, energetika ob'ektlari, tibbiyot muassasalari, ijtimoiy va infratuzilma ob'ektlari qurilishini moliyalashtiradi. Davlat ishtiroki to'liq yoki qisman bo'lishi mumkin, boshqa qismi biznes yoki xususiy investorlar tomonidan moliyalashtiriladi.

Xalqaro

Yirik loyihalarda xorijiy sarmoyalarni jalb qilish talab etiladi. Loyihani xalqaro moliyalashtirish qo'shimcha moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatini beradi, lekin xorijiy hamkorlar va loyiha amalga oshirilayotgan mamlakat qonunlarini hisobga olishni talab qiladi. Shu sababli, xarajatlar va xavflar ko'p marta ortadi.

Ko'chmas mulk sohasida loyihalarni moliyalashtirish bosqichlari:

- Arizani tayyorlash va uni bank tomonidan tahlil qilish
- Ishlab chiquvchi moliyalashtirish uchun arizani dastlabki hujjatlar to'plami bilan bankka yuboradi. Odatda, u qurilish uchun ruxsatnomalar, loyiha hujjatlari, moliyaviy hisobotlar, ishlab chiquvchining er uchastkasiga bo'lgan huquqlarini tasdiqlovchi hujjatlar, biznes-reja yoki moliyaviy modelni o'z ichiga oladi.

Bank arizani tahlil qiladi va kreditning hajmi va shartlari, foiz stavkasi va garovga qo'yiladigan talablar bo'yicha aniq shartlar bilan ishlab chiquvchiga individual taklif tayyorlaydi.

Kollegial organ tomonidan tasdiqlash

Agar ishlab chiquvchi bank taklifini qabul qilsa, u hujjatlarning to'liq to'plamini tayyorlaydi. Bu bankka loyihani batafsil baholash imkonini beruvchi ma'lumot: ishlab chiquvchining ta'xis hujjatlari, loyiha byudjeti, haqiqiy sotish hajmi, texnik hujjatlar, pudratchilar bilan tuzilgan shartnomalardir.

Bank loyihaning samaradorligini, risklarini, muvaffaqiyatli yakunlanish ehtimolini hisoblab chiqadi va yakuniy taklifni shakllantiradi. U bankning kollegial organi tomonidan tasdiqlanishi kerak.

Shartnomani imzolash va loyihani amalga oshirish

Yakuniy ma'qullangandan so'ng, bank kreditni ta'minlash hujjatlari bo'yicha xulosa tayyorlaydi. U imzolash uchun ishlab chiquvchiga yuboriladi. Keyin amalga oshirish bosqichi keladi: mablag'lar ishlab chiquvchining joriy hisobiga transhlarda tusha boshlaydi va qarz oluvchi bank nazorati ostida qurilishni boshlaydi.

Loyihani moliyalashtirish uchun standart shartlar

Biznes-reja (moliyaviy model). Loyihani moliyalashtirish to'g'risida qaror qabul qilishda kreditor bozorni o'rganish va loyihaning rentabelligi prognoziga tayanadi.

Investor kredit tashkiloti hisoblanadi. Bank loyahasini moliyalashtirishning uchta shakli mavjud bo'lib, ular regress turiga ko'ra farqlanadi. **Regress** - to'langan summani qaytarish talabidir. Bu rentabellikka bog'liq va qaysi tomon xavf-xatarni o'z zimmasiga olishini aniqlaydi.

To'liq murojaat qilish: loyihadagi barcha risklar qarz oluvchi tomonidan qoplanadi. Ushbu tur rentabelligi past bo'lgan kichik loyihalarga sarmoya kiritishda qo'llaniladi.

Qarz oluvchiga murojaat qilmasdan: barcha risklarni kredit beruvchi bank o'z zimmasiga oladi. Foydali va ishonchli loyihalar uchun xarakterlidir, bu erda investor yaxshi pul topishi mumkinligiga ishonch hosil qiladi.

Qarz oluvchiga murojaat qilishning cheklanganligi: risklar bank va qarz oluvchi o'rtasida turli yoki teng ulushlarda taqsimlanadi. Bu shakl boshqalarga qaraganda ko'proq tarqalgan.

Adabiyotlar ro`yhati:

T.M.Karaliyev va boshqalar. Bank faoliyati tahlili. O'quv qo'llanma. Moliya instituti. T.: – 2012. – 136 b.

1. M.L.Yadgarova., Bank auditi., Toshkent.: "Iqtisod-moliya" 2019-yil 200 bet.
2. [Karaliyev T. M.](#), [Qurbonov R. B.](#), [Rustamov M. S.](#) "Banklarda buxgalteriya hisobi" fanidan elektron darslik
3. <https://www.lex.uz/ru/docs/-2033773>
4. <https://esfccompany.com/articles/proektnoe-finansirovanie/mezhdunarodnoe-proektnoe-finansirovanie-pf/>